

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi alkoholilain muuttamisesta

Esitysluonnoksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta, tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista. Esitysluonnoksessa on arvioitu ehdotusten vaikutuksia monipuolisesti. Kuvauksessa on myös hyödynnetty havainnollistavia taulukoita ja kuvioita. Esityksen välillisiä vaikutuksia ja yhteisvaikutuksia muiden alkoholin vähittäismyyntiä koskevien esitysten kanssa olisi hyvä tarkentaa.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- i) Esityksessä tulisi arvioida tarkemmin riskejä sille, että poikkeukseksi tarkoitetun vähittäismyyntiluvan piiriin tulee erilaisten yritysjärjestelyiden kautta esimerkiksi lisenssillä toimivia suurten alkoholivalmistajien tytäryhtiöitä, jolloin toiminta ei olisi enää esityksen tavoitteiden mukaisesti pienimuotoista ja paikallista.
- ii) Esitysluonnoksen yhteisvaikutusten arviointia muiden alkoholin vähittäismyyntiä koskevien muutosten kanssa tulisi tarkentaa jatkovalmistelussa.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta:

”Lakia muutettaisiin siten, että alkoholijuomien pientuottajien ulosmyyntioikeuksia laajennettaisiin. Voimassa olevan lain mukaiset tilaviini- ja käsityöläisolutpoikkeukset kumottaisiin, ja jatkossa laissa määriteltäisiin yksi paikallisia pientuottajia koskeva poikkeus valmistuspaikalta tapahtuvaan käymisteitse valmistettujen enemmän kuin 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien ja muulla tavoin valmistettujen enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien ulosmyyntiin. Ulosmyyntioikeus edellyttäisi voimassa olevan lain mukaista alkoholijuomien valmistajalle myönnettävää vähittäismyyntilupaa. Laajennetun ulosmyyntioikeuden piiriin kuuluisi enintään 100 000 litraa alkoholijuomia puhtaaksi alkoholiksi muutettuna kalenterivuoden aikana tuottavat valmistajat. Lakimuutoksen myötä esimerkiksi pientislaamot saisivat mahdollisuuden myydä niiden valmistamia tuotteita valmistuspaikoilta suoraan kuluttajille vähittäismyyntiluvalla. Esityksellä parannettaisiin alkoholin pientuottajien mahdollisuutta tarjota

tuotantopaikoillaan monipuolisempia matkailu- ja vierailukonsepteja. Esitys tukisi alkoholin pienvalmistajien lähiympäristön paikallistaloutta.”

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta, tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä, että esitysluonnoksessa on arvioitu ehdotusten vaikutuksia hyvin monipuolisesti. Ehdotuksilla on tunnistettu olevan vaikutusta muun muassa julkiseen talouteen, Alkon asemaan, yrityksiin, viranomaisten toimintaan, kotitalouksiin, kuluttajiin, hyvinvointiin, terveyteen, lapsiin ja nuoriin, sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä maaseutuun ja aluekehitykseen. Eri vaikutusten suuruusluokkaa ja kohdentumista on pyritty arvioimaan käytettävissä olevan tiedon pohjalta sekä määrällisesti että laadullisesti. Alkoholin valmistajien ja tuotantomäärien osalta tietoja on esitetty havainnollisin taulukoin ja kuvioin. Myös vaikutusarviointiin liittyviä epävarmuuksia on tuotu esille.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu muita valmistelussa pohdittuja toteuttamisvaihtoehtoja tiiviisti ja selkeästi sekä kuvattu, miksi ehdotuksiin on päädytty.

Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksessa on kuvattu varsin suppeasti ulkomaiden lainsäädäntöä ja muissa maissa käytettyjä keinoja. Tarkastelu on rajattu Islantiin, Norjaan ja Ruotsiin, mitä voidaan pitää perusteltuna sen takia, että vain näissä Euroopan maissa on valtion alkoholimonopoli. EU-maista Suomea vastaava käytäntö on vain Ruotsissa, mikä voisi olla hyödyllistä mainita esityksessä.

Esitys liittyy keskeisesti EU:n sisämarkkinoihin ja EU-sääntelyyn. Esitysluonnoksen mukaan, kun Suomi liittyi EU:hun, luovuttiin samalla muista alkoholiin liittyvistä monopoleista paitsi vähittäismyyntimonopolista. Vähittäismyyntimonopolia perusteltiin nimenomaan kansanterveyssyillä. Esitysluonnoksessa on arvioitu ehdotusten suhdetta EU-oikeuteen etenkin sen kannalta, onko valtion monopoliin nyt tehtävä poikkeus sellainen, että monopolilla on edelleen uskottava kansanterveydellinen peruste. Esitysluonnoksen mukaan ehdotus on notifioitu Euroopan komissiolle 22.12.2025 avoimuusdirektiivin 2015/1535 mukaisesti.¹ Notifikaation lopputulos ei ole tiedossa tätä lausuntoa laadittaessa. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksessa on arvioitu riittävästi ehdotusten suhdetta EU-oikeuteen.

¹ Esitysluonnoksen mukaan direktiivin mukainen odotusaika päättyy 23.3.2026. Jos komissio tai toinen jäsenvaltio antaa esityksestä yksityiskohtaisen lausunnon, odotusaika pitenee kolmella kuukaudella. Esitystä ei voida hyväksyä sen odotusaikana.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu selkeästi ja tiiviisti keskeinen lausuntopalaute ja se, miten se on otettu huomioon jatkovalmistelussa.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan ehdotuksilla olisi vaikutuksia etenkin niihin alkoholijuomien valmistajiin, jotka eivät nykyisen sääntelyn puitteissa ole voineet myydä valmistamiaan alkoholijuomia valmistuspaikalta suoraan kuluttajalle, kuten tislaamoihin. **Arviointineuvosto katsoo**, että keskeiset yritysvaikutukset on kuvattu selkeästi.

Esitysluonnoksen mukaan esitetty ulosmyyntiluvan edellytyksenä oleva vuosituotantoraja voisi vaikuttaa vain yksittäisillä valmistajilla negatiivisesti toiminnan laajentamisen kannusteisiin. **Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen**, että esitysluonnoksen perusteella saa käsityksen, että ulosmyyntioikeuden laajentamisen ulkopuolelle jää vain pieni määrä suurimpia yrityksiä. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä olisi hyvä arvioida ehdotetun rajan kilpailuvaikutuksia. Toimeenpanon yhteydessä olisi myös hyvä seurata vuosituotantorajan mahdollisia vaikutuksia yritysten kasvuun.

Esitysluonnoksen mukaan nykyiset tilaviiniä ja käsityöläisolutta koskevat poikkeukset kumottaisiin. Niiden edellytyksenä on ollut se, että niiden valmistaja on oikeudellisesti ja taloudellisesti muista alkoholijuomien valmistajista riippumaton eikä harjoita lisenssivalmistusta. Näistä vaatimuksista luovuttaisiin uuden alkoholijuomien valmistuspaikan yhteyteen tai välittömään läheisyyteen myönnettävän vähittäismyyntiluvan kohdalla. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksessa tulisi arvioida tarkemmin riskejä sille, että poikkeukseksi tarkoitetun vähittäismyyntiluvan piiriin tulee erilaisten yritysjärjestelyiden kautta esimerkiksi lisenssillä toimivia suurten alkoholivalmistajien tytäryhtiöitä, jolloin toiminta ei olisi enää esityksen tavoitteiden mukaisesti pienimuotoista ja paikallista. Tällaisia vaikutuksia voitaisiin jatkossa seurata esimerkiksi sen perusteella, kuinka moni uusien valmistuslupien hakijoista kuuluu johonkin konserniin tai on muutoin oikeudellisesti tai taloudellisesti sidoksissa toiseen valmistajaan.

2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on arvioitu esityksen vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin, lapsiin sekä sukupuolten tasa-arvoon etenkin alkoholin kokonaiskulutuksen ja riski- ja humalakäytön kannalta. Vaikutusten arvioidaan olevan suhteellisen pieniä ottaen huomioon nykyiseen lainsäädäntöön perustuvan ulosmyynnin pieni osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta.

Arviointineuvosto katsoo, että ehdotusten vaikutusta alkoholin kokonaiskulutukseen on arvioitu riittävästi.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on arvioitu esityksen vaikutuksia aluekehitykseen ja maaseutuun etenkin, kun esityksen tavoitteena on edistää maaseutu- ja aluematkailua ja turismia sekä vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta. Esitysluonnoksen mukaan valtaosa alkoholijuomia valmistavista toimijoista sijoittuu kaupunkimaisiin kuntiin. Maakuntien välillä on myös suuria eroja valmistajien määrissä. **Arviointineuvosto katsoo**, että toimeenpanon seurannassa voisi olla hyödyllistä

seurata myös alueellisia vaikutuksia ulosmyynnin määrissä sen selvittämiseksi, onko lainmuutoksilla ollut vaikutusta maaseutuelinkeinoihin.

Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen, että esityksen vaikutukset liittyvät tiiviisti eduskunnassa parhaillaan käsiteltävänä olevaan alkoholilain muuttamista koskevaan esitykseen (HE 131/2025 vp.), jossa ehdotetaan muun muassa mahdollistettavaksi alkoholijuomien verkko- ja toimitusmyynti vähittäismyyntiluvan haltijoille. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksen yhteisvaikutusten arviointia muiden alkoholin vähittäismyyntiä koskevien muutosten kanssa tulisi tarkentaa jatkovalmistelussa sen osalta, miten nyt tehdyt ehdotukset suhteutuvat aiemman lakiehdotuksen 35 a §:n 1 momentissa tarkoitettuun toimitusmyyntiin.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen yhteisvaikutuksia muiden alkoholin vähittäismyyntiä koskevien muutosten kanssa tulisi muutoinkin tarkentaa jatkovalmistelussa. Esitysluonnoksessa tulisi arvioida tarkemmin jo aiemmin tehtyjen, vireillä olevien ja nyt ehdotettavien alkoholin vähittäismyyntiä koskevien muutosten yhteisvaikutuksia valtion alkoholiyhtiön asemaan.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (hankenumero: STM101:00/2024), jonka sosiaali- ja terveysministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 4.3.2026. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 24. maaliskuuta 2026

Eeva-Liisa Inkeroinen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Kaisa Tiusanen

Kehittämisneuvos, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäysehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.